

Geografia nomenklatur, 3-a parto
La landnoma demando laŭ Gaston Waringhien
Claude Gacond, 284-a radioprelego, 1969.03.19 & 22

Parolas Claude Gacond.

La pasintan semajnon ni vin atentigis pri la graveco de la debato malfermita de Tibor Sekelj per la eldono de *Mondmapo* kaj de propono de geografia fundamenta nomenklatur.

Antaŭ ol detale priskribi la sintenojn de la esperantistoj al la normigo de la geografia nomenklatur, ni dediĉu kelkajn elsendojn al la studo de ĉapitroj el *Lingvo kaj Vivo* de Gaston Waringhien titolitaj *La landnoma demando* kaj *Etimologiaj esploroj*.

Gaston Waringhien komencas sian studon pri la landnoma demando dirante : « *Inter la ankoraŭ ne solvita demando tiu ĉi estas la plej ĝena, kaj estis eĉ iam la plej akra, kiu dividis la esperantistojn. Kaj tamen ĝi tuŝas nenian esencan punkton de la lingvo ; tute male, ĝi prezentas ian eksteran trajton, ian okazan esprimilon, kiu ja ne ekzistas en pluraj naciaj lingvoj.*

Franco, ekzemple, kiu vidas ĉirkaŭ sia patrujo, la France, aliajn landojn nomatajn l'Angleterre, la Belgique, les Pays-Bas, l'Allemagne, la Suisse, l'Italie, l'Espagne, le Portugal, kaj tiel plu ; Germano, kiu por citi la najbarojn de sia patrujo Deutschland elnomas Frankreich, Belgien, Niederlande, Dänemark, Polen, Tschechoslovakei, Schweiz, kaj tiel plu, rajtas senti iom da miro antaŭ tia agitado pri la sufikso por nomi la landojn.

Estas eble tempo, konsideri la aferojn per trankvilaj okuloj kaj peni malkonfuzi la fadenojn de tiu implikita problem, diras Gaston Waringhien, kaj li daŭrigas : Ĝi ja ne estas tiel simpla, kiel multaj opinias ; ĝi havas almenaŭ tri flankojn, unu pure esperantan, unu internacian kaj unu politikan – kaj, kvankam ĉiuj el ili influas la aliajn, estos pli klare, se ni pritraktos ilin aparte. »

Post tiu enkonduko Gaston Waringhien unue studas la esperantan aspekton. Ni plue citu lin: « *Konkurenco de du sufiksoj, unu fundamenta, alia neologisma, por esprimi unu solan funkcion, estas io eksterordinara, eĉ unika en nia lingvo. Kiel do tia fenomeno povis okazi ? [...]*

En la praesperanto de 1882 Zamenhof uzis, por derivi plantnomojn, la sufikson -i- ; kaj ĉar tiu sufikso estas nenio alia, ol la internacia sufikso por la landnomoj, [...] estas tre probable, ke jam en tiu tempo Zamenhof atribuis al ĝi la tri samajn funkciojn, kiujn havos poste la fundamenta -uj- . »

Ni pensas interese citi parton de studo de Waringhien pri la sufikso -i-, kiu ekzistis en la praesperanto de 1882. Ni citas : « *Por esprimi la [...] ideon de lando, Zamenhof en 1881 uzis la internacian sufikson -i- ; kaj, jam en tiu tempo, li etendis ties signifon por signi samtempe la arbojn, kiuj portas fruktojn aŭ florojn, kaj la aĵojn, kiuj entenas ion. [...]*

*Nu, en 1887, kiam li decidis pri la unuformigo de ĉiuj sufiksoj, -i- fariĝus nebla (tiom pli, ke ĝi koliziis kun la finaĵo de la infinitivo kaj kun la radiko de la nedifinaj pronomoj) ; por adapti tiun sufikson al la ĝenerala regulo, li probable konsideris la modelojn prezentitajn de la germana **Türkei** kaj de la rusa **Rossija**, en kiuj la -i- fariĝis konsonanto kaj alprenis al si apoge antaŭan vokalon ; sed **ej** jam ekzistis kun alia signifo, **ij** ŝajnis malbonsona ; tial li vokis helpon de la ĉioserva neŭtra vokalo **u** kaj ricevis de ĝi la formon **uj**. [...] »*

En sia studo pri la landnoma demando Waringhien daŭrigas : « *Evidente tiun novan formon kondiĉigis la ĝenerala strukturo de la lingvo ; tial en 1894 Zamenhof proponis al la kritikintoj aliigitan strukturon, li revenis al sia unua sufikso kaj enmetis en la reformitan vortaron : « sufikso -i- egalas sufikso -uj. La Esperantisto, majo 1894. Sed li neniel malvastigis la*

Geografia nomenklatur, 3-a parto
La landnoma demando laŭ Gaston Waringhien
Claude Gacond, 284-a radioprelego, 1969.03.19 & 22

trioblan sencon de tiu sufikso. Oni memoras, ke tiun reformitan dialekton la tiamaj esperantistoj rifuzis per 157 voĉoj kontraŭ 107.

*En la unua parto de la franca periodo (1900-1907), la diskutoj pri **uj** pligraviĝis. Sed kio komence ĝenis la francojn, tio estis ne ĝia formo, sed ĝia plursenceco. Oni ankoraŭ ne rimarkis, efektive, ke ankaŭ de tiu vidpunkto tiu sufikso estas io unika : neniu alia havas tri signifojn tiel diversajn, neniu alia prezentas tian kuriozaĵon, ke ĝia memstara uzo respondas nur al unu el la tri : rusa **ujo** estas ia vazo, poto kaj tiel plu uzata de rusoj, ĝi estas nek rusa arbo nek rusa lando.*

*« Kio estas kafujo, teujo ? » demandis Bourlet ; ĉu lando, en kiu ili kreskas, ĉu planto, kiu produktas ilin, ĉu skatolo por ilin teni, ĉu poto por ilin pretigi ? Kaj li tiam konkludis : « Por arboj kaj landoj mi uzis ĉiam kunmetitajn vortojn : **pomarbo**, **pirarbo**, **Franclando** kaj tiel plu. Kaj tio ŝajne estis la plej saĝa rimedo. »*

Sed tiam Zamenhof mem reŝovis la i-sufikson sur la verda tapiŝo. Sinsekvo de la okazaĵoj, en tiu jaro 1906, tion klare evidentigos :

*Januaro 1906 : Zamenhof sendas al siaj samgentanoj Emile Javal kaj Gaston Moch ĵus aperintan numeron de **Ruslanda Esperantisto**, en kiu li publikigis la **Dogmojn de Hilelismo**. La kvina dogmo finiĝas jene :*

*« Se regno aŭ lando ne havas ankoraŭ neŭtralan nomon, mi devas ĉiam nomi ilin per nomo hilelisma, kiu konsistas el la nomo de ilia ĉefa urbo kun la aldono de la finiĝo **regno** por la tuta patrujo kaj lando por la nomo de ĝia parto. Ekzemploj : **Petersburgregno**, **Varsovilando**.*

*Marto 1906 : Zamenhof publikigas en Sankta-Peterburgo la broŝuron **Homaranismo**, kiu estas nur korektita represo de la **Dogmoj de Hilelismo**. Inter la kelkaj ŝanĝoj, la kvina dogmo finiĝas jene : « per nomo homarana, kiu konsistas el la nomo de ilia ĉefurbo kun la aldono de la finiĝo **io** por la tuta patrujo kaj **lando** por la nomo de ĝia parto. Ekzemploj : **Peterburgio**, **Varsovilando**.*

*Novembro 1906 : Zamenhof sendas al Boirac, prezidanto de la Lingva Komitato, projekton pri **Neologismoj**. Parto de tiu projekto tekstas : « Sufikso de lando estas **-i** anstataŭ **-uj** (ekzemple **Anglio** anstataŭ **Anglujo**) ; la nomoj de kreskaĵoj estas farataj per la vorto **arbo** aŭ **planto** anstataŭ la sufikso **uj** (ekzemple **pomarbo**, **rozplanto**.)*

*Tiel naskiĝis la sufikso **-i**, kiu neniam estis akceptita de la Lingva Komitato. Sesdek jarojn post la propono de Zamenhof ĝi daŭre kaŭzas demandon pri la landnomoj. » konkludas Gaston Waringhien.*

Vi aŭdis prelegon el Svislando. Parolis Claude Gacond. Ĝis reaŭdo !

-oOo-